

HALINA WROŃSKA CMW

MODLITWA CZYNNIKIEM WSPÓLNOTOTWÓRCZYM KATECHEZY

Katecheza, która ma inicjować i podtrzymywać kontakt z Bogiem, nie realizuje tego celu przez mechaniczne podporządkowanie człowieka Bogu, ale przez rozwój życia naturalnego, zorientowanego religijnie. Ostateczny cel katechezy – według *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* – to „doprowadzić kogoś nie tylko do spotkania z Jezusem, ale do zjednoczenia, a nawet głębszej z Nim zażyłości” (DOK 80). Aby osiągnąć tak zdefiniowany cel katechezy, konieczne jest wprowadzenie katechizowanego we wspólnotę z Bogiem i wychowanie go do właściwego przeżywania wspólnoty. Dlatego ważnym zadaniem katechezy jest wychowanie do modlitwy i wzbudzenie wśród katechizowanych żywego doświadczenia modlitwy.

1. MODLITWA JAKO SPOTKANIE CZŁOWIEKA Z BOGIEM

Modlitwa jest spotkaniem, które wyraża więź człowieka z Bogiem¹. U podstaw tego spotkania leży wiara w istnienie i miłość Boga osobowego². Modlitwa, jako spotkanie człowieka z Bogiem w wierze, jest specyficznym przypadkiem sytuacji komunikacyjnej, której uczestnikami są Bóg i człowiek, zaś przekaz informacji

Dr hab. HALINA WROŃSKA CMW, prof. KUL – kierownik Katedry Katechetyki Formalnej Instytutu Teologii Pastoralnej i Katechetyki KUL; adres do korespondencji: ul. Jagiellońska 24, 20-806 Lublin; tel. (81) 5333988; e-mail: hwronska@wp.pl

¹ Por. A. G r ü n. *Modlitwa jako spotkanie*. Kraków 1996 s. 9-12; W. S ł o m k a. *Teologia modlitwy*. W: *Modlitwa w katechezie*. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 2002 s. 15-26.

² Por. S. K u l p a c z y ń s k i, M. T a t a l a. *Zarys modelu wychowania do modlitwy w wybranych materiałach katechetycznych* (cz. I). „Seminare” 2000 nr 16 s. 290.

odbywa się dzięki istnieniu więzi pomiędzy nimi. Budowanie jej dokonuje się przez wymianę informacji oraz poprzez wzajemne współdziałanie wymienionych podmiotów spotkania celem stworzenia i pogłębienia wspólnoty między nimi³.

Katechizm Kościoła Katolickiego nie ogranicza modlitwy jedynie do komunikacji, ale ukazuje jej bogactwo i wielowymiarowość. Dokument określa modlitwę jako „spotkanie Bożego i naszego pragnienia” (KKK 2560), „związek przymierza między Bogiem i człowiekiem w Chrystusie” (KKK 2564), „trwanie w komunii z Nim” (KKK 2565). Podczas modlitwy Bóg pierwszy wychodzi do człowieka. Modlący się człowiek odpowiada na inicjatywę Boga, który przychodzi do niego z miłością i tym samym znosi dystans, jaki istnieje między nimi. Z tej fundamentalnej prawdy, dotyczącej relacji między Bogiem a człowiekiem, wynika, że modlitwa jest darem. Dar ten ma strukturę trynitarną i jest odpowiedzią Ducha Świętego, zamieszkującego wewnątrz człowieka, dla Boga Ojca przez Jezusa Chrystusa⁴.

Potrzeba spotkania z Bogiem zakorzeniona jest w najgłębszych pokładach wnętrza człowieka, „gdzie spotykają się jego braki, niepowodzenia i lęki”⁵. Ograniczenia, z których człowiek nie może wyzwolić się własnymi siłami, sprawiają, że instynktownie szuka on oparcia w Bogu⁶. Jedynie Bóg może udzielić odpowiedzi na najgłębsze pytania człowieka.

Modlitwa, będąca darem łaski i odpowiedzią człowieka, zawsze wiąże się z pewnym wysiłkiem i walką (por. KKK 2725). Katecheza pomaga zrozumieć katechizowanym, że tę trudną drogę łatwiej pokonać, gdy wierzy się, że Rozmówca istnieje, jest Osobą, Bogiem, Stwórcą i Ojcem⁷. Wiara w Bożą Opatrzność sprawia, że modlitwa staje się spotkaniem miłości, które odbywa się w prawdzie⁸. Dlatego warunkiem dobrej modlitwy jest zdjęcie maski i pochylenie się przed Źródłem wszelkiej Prawdy i Doskonałości.

³ Por. M. T a t a l a. *Psychologiczne podstawy rozwoju komunikacji modlitewnej u dzieci i młodzieży*. W: *Modlitwa w katechezie* s. 29.

⁴ Por. Z. W i t. *Kult i modlitwa*. W: *Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie*. Red. M. Rusecki, E. Pudełko. Lublin 1995 s. 135-147; H. S ł o t w i ń s k a. *Modlitwa uwielbienia w „Katechizmie Kościoła Katolickiego”*. W: *Modlitwa w katechezie* s. 315-330; por. E. P i l a r e k. *Wspólnotowość środowiska szkolnego problemem katechetycznym*. Lublin 2003 (mps Arch. KUL) s. 284-285; J. H a d r y ś. *Chcę czy muszę się modlić?* „Katecheta” 2000 nr 6 s. 23.

⁵ J. L a f r a n c e. *Potęga modlitwy*. Kraków 1998 s. 72-73.

⁶ Por. E. W e r o n. *Modlitwa chrześcijańska*. Poznań 2002 s. 16-17.

⁷ Tamże s. 37-38.

⁸ Por. A. G a s p a r i n o. *Modlitwa serca*. Kraków 2001 s. 9-13.

Z postawy miłości i prawdy o sobie i Bogu wyrasta ufność względem Boga i ludzi. Wyraża się ona w uznaniu Bożej dobroci i miłosierdzia oraz w przeświadczeniu o prawdziwości słów: „O cokolwiek prosić będziecie w imię moje, Ja to spełnię” (J 14, 14). Ufna modlitwa zawsze wiąże się z wytrwałością. W tym znaczeniu św. Paweł wzywa: „Nieustannie się módlcie” (1 Tes 5, 17). Modlitwa ogarnia całego człowieka, który jednoczy się z Bogiem. W rezultacie dokonuje się przemiana jego życia, której owocem jest wzniesienie serca ku Bogu i upodobnianie się do Niego. Skutki modlitwy są zbieżne z celem katechezy. „Komunia z Jezusem Chrystusem, na mocy swojej dynamiki, kieruje ucznia do zjednoczenia się z tym wszystkim, z czym głęboko był zjednoczony sam Jezus Chrystus: z Bogiem, Jego Ojcem, który posłał Go na świat; z Duchem Świętym, który kierował Nim w Jego posłaniu; z Kościołem, Jego Ciałem, za które się wydał, i z ludźmi, Jego braćmi, których los zechciał podzielić” (DOK 80-81).

Modlitwa może być indywidualna lub wspólnotowa. Modlitwa indywidualna winna być modlitwą wewnątrz społeczności Kościoła. Modlitwa wspólnotowa zawiera także aspekt modlitwy indywidualnej, bez którego byłaby narażona na spłylenie i mechaniczne odmawianie⁹. W zgromadzeniu wierzących modlitwa wspólnotowa tworzy wspólnotę Kościoła. Jest zarówno znakiem przynależności do Kościoła, jak również wspólnym słuchaniem słowa Bożego, wspólnym błaganiem o wybaczenie win i uwolnienie od nich; jest współwstaWiennictwem wszystkich za wszystkimi w Chrystusie, wspólnym dziękczynieniem za dzieło zbawienia i uwielbieniem Boga przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym. Indywidualne czy też wspólnotowe spotkanie z Bogiem przyczynia się do nawiązania więzi duchowej z Bogiem oraz między ludźmi. Chrześcijanin modli się w Duchu Świętym, który łączy go w jedno w Chrystusie ze wszystkimi ludźmi dobrej woli. Modli się w imię jednego Pana i oczekuje z nadzieją zbawienia własnego i całego świata¹⁰.

Podczas modlitwy następuje wejście w relację osobową nie tylko z Bogiem, ale i z drugim człowiekiem. Prawda ta nie jest znana wielu katechizowanym. Najczęściej modlitwę za bliźniego sprowadzają oni do modlitwy wstawienniczej. Tymczasem nie wyczerpuje się ona tylko w wypowiedzeniu prośb w jego intencji. Modlić się za bliźniego oznacza poczuć jedność z nim, a także z innymi ludźmi¹¹. Modlitwa za drugiego człowieka oznacza wczu-

⁹ Por. K u l p a c z y ń s k i, T a t a l a, jw. s. 300.

¹⁰ Por. S. G r a b s k a. *Modlitwa*. W: *Katolicyzm A-Z*. Red. Z. Pawlak. Poznań 1994 s. 279-280.

¹¹ Por. G r ü n, jw. 48-50.

cie się w jego cierpienia, tęsknoty i sukcesy. Takie modlitewne spotkanie, połączone z ufnym wołaniem o błogosławieństwo, zupełnie zmienia relację między osobami, tworzy wewnętrzną więź, w której uprzedzenia ustępują miejsca wzajemnej otwartości.

Więź na modlitwie powstaje na poziomie duszy i może jej towarzyszyć uczucie miłości i życzliwości. Decydujące jest to, że modlący się człowiek otwiera się na Boga, a w Nim także na najskrytszą tajemnicę człowieka, za którego się modli. Im głębiej człowiek otworzy się na Boga, tym bardziej otworzy też na Boga polecanego człowieka¹². Tak rozumiana modlitwa za bliźniego zmienia przede wszystkim modlącego się za niego człowieka. Sprawia, że widzi on swego bliźniego w nowy sposób – już nie w złości i rozczarowaniu, lecz w Bogu. Budzi się w nim nowa nadzieja, która pozwala spotkać się z tym bliźnim w nowy sposób. Modlitwa powoduje w nas bardziej pozytywne nastawienie, stwarza warunki do lepszego spotkania z bliźnim. Zmienia także tego, który jest polecany Bogu¹³.

Modlitwa ma wpływ na drugiego człowieka nawet wtedy, gdy on nie wie o modlitwie za niego. Gdy modlimy się za bliźniego, zmienia się nasz stosunek do niego, ale również pogłębia się nasza więź z Bogiem. Polecana w modlitwie osoba wprowadza modlącego się za nią w bliskość z Bogiem. W modlitwie bowiem drugi człowiek staje się obrazem, przez który można patrzeć na Stwórcę. Bóg otrzymuje przez tę osobę oblicze ludzkie¹⁴.

Charakter wspólnototwórczy modlitwy jest bardzo ważny dla współczesnej katechezy, realizowanej szczególnie w środowisku szkolnym. E. Gołąbek na podstawie przeprowadzonych przez siebie badań dotyczących modlitwy młodzieży twierdzi, że lekcja religii przypomina nieraz „sypanie piachu w tryby”¹⁵. „Piaskiem” określa on taką treść katechezy, która nie pomaga, a cza-

¹² Por. P i l a r e k, jw. s. 291-292.

¹³ A. Grün ujmuje to następująco: „Modlitwa zmienia nie tylko mnie, ale i drugiego człowieka. Może on spotkać się ze mną inaczej, jeśli jestem do niego pozytywnie nastawiony. Poza tym ludzie czują się szczególnie poruszeni i związani z nami, gdy się za nich modlimy [...]. Przez naszą modlitwę czują się związani nie tylko z Bogiem, ale także z nami”. G r ü n, jw. s. 52-53.

¹⁴ T. Steinbüchel określa to następująco: „Modlitwa burzy mury między ludźmi, otwiera zamknięte drzwi i uwalnia z więzów, które przeszkadzają w relacji z drugim człowiekiem. W ten sposób prowadzi do spotkania i sama w sobie jest spotkaniem i otwarciem na drugiego człowieka”. T. S t e i n b ü c h e l. *Christische Lebenshaltungen in der Krise der Zeit des Menschen*. Frankfurt 1949 s. 61.

¹⁵ E. G o ł ą b e k. *Modlitwa młodzieży. Studium teoretyczno-empiryczne*. Wrocław 2006 s. 178.

sem nawet przeciwdziała wejściu w nowe doświadczenie Boga. Jest to treść, która nie była kontemplowana przez uczestników katechezy. Kontemplacja jest bardzo istotnym warunkiem owocnej katechezy, ponieważ nie chodzi w niej tylko o przekaz wiedzy teologicznej. Niezbędne jest spotkanie z Bogiem na płaszczyźnie przyjaźni¹⁶. Katecheza wspólnototwórcza uświadamia, że często pozornie niemożliwa interpersonalna bliskość staje się realna.

2. LITURGIA JAKO SZCZYT SPOTKANIA BOSKO-LUDZKIEGO

Szczególnym wymiarem interakcji Bosko-ludzkiej jest liturgia, tworząca wspólnotę z Bogiem za pośrednictwem Chrystusa, który uświęca i zbawia. Dialog dokonuje się poprzez znaki liturgiczne. Człowiek może się w nich wyrazić przed Bogiem, zaś Bóg, także na poziomie znaków odbieranych przez zmysły, daje poznać człowiekowi swoją obecność i działanie¹⁷. Finałem komunikacji liturgicznej staje się uświęcenie człowieka przez słowo Boże, sakramenty oraz dziękczynienie wyrażone w kulcie poprzez modlitwę, ofiarę i świadectwo życia¹⁸.

Kościół najpełniej staje się wspólnotą podczas liturgii. W zgromadzeniu liturgicznym odczuwa się bliskość Jezusa Chrystusa, a w Nim – drugiego człowieka, z którym nawiązuje się bezpośrednie i trwałe więzy. O wspólnocie można mówić wtedy, gdy jest ona oparta na bezpośrednich relacjach między ludźmi, gromadzącymi się wokół Osoby Jezusa Chrystusa. Doceniając uczestnictwo indywidualne, należy dodać, że liturgia ze swej natury wymaga czynnego zaangażowania wspólnotowego. Jej podmiotem jest cały Kościół, w którym Chrystus razem z wiernymi oddaje cześć Ojcu za miłość okazywaną światu¹⁹.

Liturgia, która jest szczytem spotkania Bosko-ludzkiego, nie może istnieć bez modlitwy. Liturgia weryfikuje modlitwę, ale również wychowuje do niej. Jest najlepszą szkołą modlitwy, ponieważ podaje człowiekowi treści modlitw, odpowiednie formuły oraz intencje. W swym wymiarze wychowawczym uczy oddania się Bogu i życia we wspólnocie (por. KL 7). Cała działalność katechetyczna Kościoła zmierza do liturgii i koncentruje się na Eucharystii,

¹⁶ Tamże s. 178-179.

¹⁷ Por. K u l p a c z y ń s k i, T a t a l a, jw. s. 299.

¹⁸ Por. Z. J a n i e c. *Komunikacyjny wymiar liturgii*. Sandomierz 2006 s. 179-193.

¹⁹ Por. M. M a j e w s k i. *Tożsamość katechezy integralnej*. Kraków 1995 s. 59.

w której w sposób mistyczny dokonuje się proces odnowy i zbawienia świata. Aby jednak zespolić się z Chrystusem w liturgii, potrzebna jest formacja katechetyczna przygotowująca do uczestnictwa w liturgii²⁰.

Katecheza powinna pouczać o treści i znakach liturgii, ale jeszcze bardziej niż nauczanie potrzebne jest wychowanie, formacja i wtajemniczenie liturgiczne. Zwraca na to uwagę *Dyrektorium ogólne o katechizacji*: „Komunia z Jezusem Chrystusem prowadzi do celebracji Jego zbawczej obecności w sakramentach, a szczególnie w Eucharystii. Kościół gorąco pragnie, by wszyscy wierni chrześcijanie byli przygotowywani do uczestnictwa pełnego, świadomego i czynnego, jakiego domagają się natura samej liturgii i godność ich kapłaństwa chrzcielnego. Dlatego katecheza oprócz ukazania znaczenia liturgii i sakramentów powinna wychowywać uczniów Jezusa Chrystusa do modlitwy, dziękczynienia, czynienia pokuty, odmawiania modlitw z ufnością, do ducha wspólnoty, właściwego zrozumienia symboliki, ponieważ wszystko to jest potrzebne do prawdziwego życia liturgicznego” (DOK 85; por. DCG 25). Katechizowany powinien mieć świadomość, że rzeczywistość liturgiczna jest inna od tej, z jaką ma do czynienia na co dzień. W przeciwieństwie do rzeczywistości dotykanej i rozumianej rzeczywistość liturgiczna jest wewnętrzna, tajemnicza i nieogarniona. W formacji katechetycznej wskazane jest kształcenie intelektualne, ale ważniejsze od niego jest budzenie religijnej wrażliwości, otwartości na dary Boże, budowanie wspólnoty oraz akceptacja tego wszystkiego, co Chrystus ofiarowuje przez Kościół²¹.

Jedną z form przygotowania wiernych do świadomego i pełnego uczestnictwa w liturgii jest katecheza liturgiczna²². Ma ona na celu „wprowadzenie w misterium Chrystusa, przechodząc od tego, co widzialne, do tego, co niewidzialne, od znaku, do tego, co on oznacza, od sakramentów do misteriów” (KKK 1075). Bezpośrednie wprowadzenie przez posługę słowa Bożego, wzbudzenie pozytywnego nastawienia, uświadomienie pojawiających się zdarzeń sprawia, że dokonuje się wewnętrzny związek pomiędzy katechizowanym a tym, w co on wchodzi. Formacja liturgiczna powinna prowadzić do świadomego uczestnictwa w Eucharystii, które oznacza harmonijne współdziałanie ze

²⁰ Tamże s. 61.

²¹ Por. M. Z a k r z e w s k a. *Katecheta animatorem permanentnej inicjacji eucharystycznej*. W: *Katecheza w kontekście nowej ewangelizacji*. Red. A. Offmański. Szczecin 1995 s. 165-169. Por. A. S z a f r a ń s k i. *Teologia liturgii eucharystycznej*. Lublin 1971 s. 107.

²² Por. A. H a j d u k. *Katecheza i liturgia*. Kraków 1999; M. N a p i e r a l s k i. *Ukierunkowanie katechezy ku liturgii*. „Katecheta” 1994 nr 38 s. 77-81; N. B u x. *Kształtowanie tożsamości chrześcijańskiej poprzez katechezę i liturgię*. „Communio” 1985 nr 5 s. 179-184.

wszystkimi obecnymi. Uczestnicy katechezy liturgicznej powinni wiedzieć, że przez swoje zaangażowanie wnoszą wkład we wspólną celebrację, a tym samym przyczyniają się do kształtowania poczucia wspólnoty wśród zebranych.

3. ROLA KATECHETY W WYCHOWANIU DO MODLITWY

Szczególną rolę w rozwijaniu komunikacji Bosko-ludzkiej u katechizowanych odgrywa katecheta, który prowadzi katechizowanych do wspólnoty z Bogiem. Aby temu mógł sprostać, sam musi odczuwać potrzebę dawania świadectwa i modlitwy²³. Najlepiej wychowuje się innych do modlitwy, gdy się ją praktykuje samemu.

Katecheta powinien być człowiekiem modlitwy, głęboko przeżywającym swoje spotkanie z Bogiem²⁴. On otwiera przed katechizowanymi przestrzeń obecności Boga²⁵. Wychowawca, który emanuje żywą wiarą i modlitwą, pociąga ludzi młodych swoją spontanicznością i autentyzmem. Fascynuje również tym, że różne sytuacje egzystencjalne, własne i swoich uczniów, potrafi zamienić w spontaniczny dialog z Bogiem²⁶. Przeprowadzone przez E. Gołąbka badania ukazują, że współcześnie młody człowiek potrzebuje katechety, który stanie się dla niego wzorem modlitwy²⁷. Wychowywanie do wspólnoty z Bogiem to zadanie bardzo trudne, wymagające wielkiego zaangażowania katechety. Dlatego ważne jest ciągłe uświadamianie sobie przez katechetów, że oprócz ich działań dydaktycznych i wychowawczych, potrzeba modlitwy za katechizowanych i współpracy z łaską Bożą²⁸.

Praca katechety nie przyniesie efektów, jeśli katechizowani nie będą praktykowali modlitwy. Ci, którzy zdobyli umiejętność modlitwy, osiągnęli ją nie dzięki skomplikowanym studiom, ale przez wytrwałą modlitwę²⁹. Dlatego stałą troską katechetów powinno być tworzenie uczniom możliwości nawiąza-

²³ Por. J. S t a l a. *Wychowanie chrześcijańskie dialogiem wiary i miłości*. W: *Dzisiejszy katecheta. Stan aktualny i wyzwania*. Red. J. Stala. Kraków 2002 s. 155-170.

²⁴ Por. Cz. M. S o n d e j. *Katecheta – pedagog na wzór Jezusa Chrystusa*. W: *Dzisiejszy katecheta* s. 110-120.

²⁵ Por. G o ł ą b e k, jw. s. 178-179.

²⁶ Por. J. S u l o w s k i. *Wychowanie do modlitwy w katechezie młodzieżowej*. W: *Teoretyczne założenia katechezy młodzieżowej*. Red. R. Murawski. Warszawa 1989 s. 178.

²⁷ G o ł ą b e k, jw. s. 175-178; por. S t a l a, jw. s. 157.

²⁸ P i l a r e k, jw. 301-310.

²⁹ Por. P. R o z t w o r o w s k i. *Wychowanie do życia modlitwy*. „W drodze” 1984 nr 8 s. 68.

nia osobowych relacji z Bogiem. W tym działaniu nie można ograniczać się jedynie do zachęty i pouczeń na temat modlitwy, ale dążyć do tego, aby katechizowani mogli przeżyć spotkanie z Bogiem³⁰. Wychowując dzieci i młodzież do dojrzałej wiary poprzez formację modlitewną, należy na katechezie rozwijać i urzeczywistniać osobowy kontakt z Bogiem.

W stosowaniu modlitwy konieczna jest twórcza postawa katechety. Wprowadzenie określonej formy modlitwy zakłada poznanie religijności danej klasy, jej możliwości intelektualnych, zdolności do refleksji, wrażliwości duchowej, ogólnego stanu wiary wyniesionego z domu rodzinnego itp. Potrzeba także zsynchronizować modlitwę z programem katechetycznym, okresem liturgicznym, obchodzonymi uroczystościami, świętami kościelnymi, parafialnymi czy szkolnymi, a także z ważnymi sytuacjami życiowymi, spontanicznymi prośbami katechizowanych o modlitwę, ze środowiskiem i estetyką sali. Należy zadbać, aby modlitwa była wyrazem wiary i miłości do Boga i drugiego człowieka oraz zatroszczyć się o jej różnorodność pod względem treściowym, metodycznym i rodzajowym.

4. FORMY MODLITWY STOSOWANE W JEDNOSTCE KATECHETYCZNEJ

Strukturę jednostki katechetycznej powinno się układać tak, aby miała ona wymiar modlitewny. Modlitwę można zastosować w każdym momencie katechezy, pod warunkiem, że będzie ona elementem składowym procesu katechetycznego, przemyślanym i przygotowanym wcześniej lub spontanicznym, ale uzasadnionym merytorycznie. Ma ona wewnątrznie scalać katechezę, będąc jak najściślej złączona z jej tematem i celami operacyjnymi³¹.

Wielką wartość wspólnototwórczą w katechezie posiada modlitwa z wykorzystaniem tekstów biblijnych, ponieważ można w niej znaleźć wartości potrzebne do twórczego życia. Lektura Pisma Świętego na katechezie może dostarczyć gotowych modlitw lub tekstów do medytacji oraz przykładów ludzi modlitwy, a nade wszystko może pomóc katechizowanym wejść we wspólnotę z Bogiem³². Godną polecenia w tworzeniu wspólnoty z Bogiem

³⁰ Por. M. C o g i e l. *Rola katechezy szkolnej w wychowaniu do modlitwy*. „Homo Dei” 62:1993 nr 1 s. 63.

³¹ Por. W. J a n i g a. *Jak uczyć modlitwy w szkołach średnich*. W: *Modlitwa w katechezie* s. 238-239.

³² Por. B. S t y p u ł k o w s k a. *Zasady nauczania w katechezie na przykładzie katechezy biblijnej*. „Homo Dei” 2002 nr 2 s. 46.

jest modlitwa tekstami Psalmów. Odzwierciedlają one życie człowieka, jego radości i powodzenia, ale również porażki, rozczarowania, lęk, samotność czy zdradę. Ukazują one Boga zatroskanego, wsłuchującego się w modlitwę człowieka, wychodzącego mu na spotkanie. Psalmi są świadectwem Bożej mądrości, szkołą zaufania i otwierania się na drugiego człowieka³³. Wyrażają typowe postawy religijne: uwielbienia, prześlągania, dziękczynienia i prośby.

Istotne znaczenie dla tworzenia wspólnoty katechetycznej ma celebrowanie. W niej następuje przypomnienie wydarzeń zbawczych, przeżycie modlitewnej bliskości Boga owocującej wspólnotowym wyznaniem wiary. Fenomen celebrowania polega na tym, że w atmosferze wspólnej modlitwy nawet uczniowie mniej aktywni religijnie otwierają się na dialog z Bogiem. Takie wspólnotowe doświadczenie modlitwy może sprawić, że grupa klasowa stanie się wspólnotą wiary.

W katechezie można wykorzystać różne formy celebrowania. Wszystkie zmierzają do tego, aby zgodnie z rozwojem osobowym dzieci i młodzieży mogli poznać i przeżyć wartości ogólnoludzkie i chrześcijańskie związane z celebrowaniem liturgicznym. *Dyrektorium o mszach z udziałem dzieci* z 1973 r. zalicza do nich działanie we wspólnocie, powitanie, umiejętność słuchania, prośnienie o przebaczenie i udzielanie go, wyrażanie wdzięczności, przeżywanie ze zrozumieniem czynności symbolicznych uczy przyjaźni i uroczystych obchodów (DMD 9). Jeśli nie pozna się ich znaczenia i nie doświadczy w konkretnej sytuacji życiowej, najpierw poza liturgią, nie zrozumie się celebrowania liturgicznych. Dlatego katecheza ma stworzyć warunki i przygotować dzieci i młodzieży do praktycznego przeżycia tych elementów ludzkiego działania, które stanowią podstawę dialogu międzyosobowego w liturgii we wspólnocie i dialogu z Bogiem³⁴.

Dobrze przygotowane i prowadzone celebrowania w katechezie posiadają duże znaczenie między innymi dzięki czytaniu słowa Bożego oraz różnym formom modlitwy: wspólnej i osobistej, uwielbienia, dziękczynienia, prześlągania i prośby (por. DMD 22). Należy zwrócić uwagę również na udział dzieci w ich przygotowaniu, na podział funkcji w czasie celebrowania, a także ścisły związek między zewnętrzną aktywnością uczestników a wewnętrznym przeżyciem.

Jedną z form celebrowania jest nabożeństwo słowa Bożego, które jako uroczysta proklamacja tego słowa ma wartości teologiczne i katechetyczne. An gażuje ono uczestników w historię zbawienia i uczy odpowiedzi na Boże

³³ Por. H. W r o ń s k a. *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne*. Lublin 2007 s. 307-308.

³⁴ Por. Cz. K r a k o w i a k. *Znaczenie celebrowania liturgicznych w katechezie dzieci i młodzieży*. W: *Celebrowanie w katechezie*. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 1999 s. 45-46.

wezwanie. Wskazuje także na jedność obydwu Testamentów i podkreśla ich aktualność; uczy modlitwy i dialogu z Bogiem i czyni Biblię żywym słowem Bożym. Nabożeństwo słowa Bożego, wprowadzone do katechezy, wyjaśnia głęboki sens gestów i rytów liturgicznych oraz budzi wiarę uczestników³⁵. Obejmuje całego człowieka: jego umysł i wolę, ciało i ducha. Nie tylko uczy, ale daje również głębokie przeżycie osobiste i wspólnotowe. Przeprowadzanie takich nabożeństw czyni katechezę żywszą i bardziej wspólnotową³⁶.

W katechezie dzieci i młodzieży bardzo duże znaczenie posiadają celebracje pokutne. Mogą one przyczynić się do nawrócenia i pokuty oraz prowadzić do pogłębionego rozumienia spowiedzi jako spotkania z miłosiernym Ojcem przez posługę Kościoła. Pozwalają także poznać społeczne skutki grzechu poszczególnych osób oraz doświadczyć wspólnotowego wymiaru pokuty i pojednania. Dzięki celebracjom pokutnym katechizowani przygotowują się do właściwego traktowania wyznania grzechów jako jednego z warunków owocnego przeżycia sakramentu pokuty i pojednania³⁷.

Ważną rolę w katechezie, szczególnie przy wykorzystaniu elementów celebracji, odgrywa śpiew religijny. Jest on nie tylko formą przepowiadania słowa Bożego, ale również wezwaniem ewangelicznym, zobowiązującym do kształtowania chrześcijańskiej postawy i dawania świadectwa wiary. Umiejętnie dobrany śpiew wychowuje do modlitwy i wspólnoty oraz oddawania czci Bogu. Ułatwia to fakt, że inspiracją do powstania pieśni była postawa religijno-moralna ich twórców. Takiej postawy dotyczą pieśni, zaś forma śpiewana sprawia, iż jest ona przez katechizowanych bardziej przeżywana³⁸. Śpiew religijny dobrze realizuje postulat wychowania dzieci do modlitwy. Uczy on bowiem, jak zwracać się do Boga osobiście i bezpośrednio, w sposób spontaniczny a nie tylko narzucony przez gotowe i sztywne reguły modlitewne. Często śpiew przybiera formę modlitwy, czego przykładem są psalmy. Staje się wtedy modlitewną odpowiedzią katechizowanych na usłyszane orędzie Boże.

Funkcja wychowawcza śpiewu polega również na tym, że buduje on pewną bliskość i umacnia poczucie wspólnoty. Wspólny śpiew angażuje wszystkich uczestników i jest czynnikiem zbiorowej integracji. Aby pomógł w powstaniu

³⁵ Por. J. K u d a s i e w i c z. *Celebracja słowa Bożego w katechezie*. W: *Celebracje w katechezie* s. 20-21; por. K u s z, jw. s. 87-115.

³⁶ Por. H. W r o Ń s k a. *Katecheza w stowarzyszeniach, ruchach i grupach*. W: *Miejsca katechezy: rodzina, parafia, szkoła*. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 2005 s. 104-136.

³⁷ K r a k o w i a k, jw. s. 48-53.

³⁸ Por. M. R y c e r z. *Śpiew religijny w służbie celebracji*. W: *Celebracje w katechezie* s. 101-102.

wspólnoty z przypadkowej grupy osób, trzeba, żeby był wyrazem akceptowanego przez nie ideału życiowego i stylu życia polegającego na realizacji określonego zespołu wartości³⁹.

Katecheza wychowuje do współdziałania w dziele zbawienia i do czynnego w niej uczestnictwa⁴⁰. Z racji swoich wartości wspólnototwórczych może również pomóc szkole osiągnąć cele, które przed nią stoją. Wychowanie katechetyczne ma doprowadzić człowieka do zjednoczenia z Bogiem, przy pełnym rozwoju psychofizycznym i zaangażowaniu zarówno w sprawy ziemskie, jak i nadprzyrodzone. Wychowanie to bazuje na naturalnym rozwoju wszystkich władz cielesno-duchowych, które dokonuje się wskutek działalności człowieka, a szczególnie dzięki darom Ducha Świętego i sakramentom. Zatem wychowanie naturalne, zmierzające do pełni rozwoju człowieka, domaga się wychowania nadprzyrodzonego, dzięki któremu rozwijane dary czynią człowieka nowym stworzeniem i wyzwalają nową jakość życia. Doprowadzają też do pełnego rozwoju osobowości, wzbudzają inicjatywę i aktywność oraz powodują otwarcie się na wspólnotę kościelną i społeczność ludzką.

BIBLIOGRAFIA

- B u x N.: Kształtowanie tożsamości chrześcijańskiej poprzez katechezę i liturgię. „Communio” 1985 nr 5 s. 179-184.
- C o g i e l M.: Rola katechezы szkolnej w wychowaniu do modlitwy. „Homo Dei” 62:1993 nr 1 s. 57-64.
- G o ł ą b e k E.: Modlitwa młodzieży. Studium teoretyczno-empiryczne. Wrocław 2006.
- G r ü n A.: Modlitwa jako spotkanie. Kraków 1996.
- H a d r y ś J.: Chcę czy muszę się modlić? „Katecheta” 2000 nr 6 s. 17-22.
- H a j d u k A.: Katecheza i liturgia. Kraków 1999.
- J a n i g a W.: Jak uczyć modlitwy w szkołach średnich. W: Modlitwa w katechezie. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 2002 s. 225-250.
- K r a k o w i a k Cz.: Znaczenie celebracji liturgicznych w katechezie dzieci i młodzieży. W: Celebracje w katechezie. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 1999 s. 29-54.
- K u d a s i e w i c z J.: Celebracja słowa Bożego w katechezie. W: Celebracje w katechezie. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 1999 s. 13-28.
- K u l p a c z y Ń s k i S., T a t a l a M.: Zarys modelu wychowania do modlitwy w wybranych materiałach katechetycznych (cz. I). „Seminare” 2000 nr 16 s. 289-300.
- K u s z G.: Biblia w katechezie wczoraj i dzisiaj. W: Biblia w nauczaniu chrześcijańskim. Red. J. Kudasiewicz. Lublin 1991 s. 87-115.

³⁹ W r o Ń s k a. *Katecheza a małe grupy* s. 310-311.

⁴⁰ Por. B. T w a r d z i c k i. *Katechetyka formalna w służbie wiary*. Przemyśl 2001 s. 220-222.

- R o z t w o r o w s k i P.: Wychowanie do życia modlitwy. „W drodze” 1984 nr 8 s. 55-68.
- R y c e r z M.: Śpiew religijny w służbie celebracji. W: Celebracje w katechezie. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 1999 s. 97-112.
- S ł o m k a W.: Teologia modlitwy. W: Modlitwa w katechezie. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 2002 s. 15-26.
- S u l o w s k i J.: Wychowanie do modlitwy w katechezie młodzieżowej. W: Teoretyczne założenia katechezy młodzieżowej. Red. R. Murawski. Warszawa 1989 s. 174-191.
- T a t a l a M.: Psychologiczne podstawy rozwoju komunikacji modlitewnej u dzieci i młodzieży. W: Modlitwa w katechezie s. 29-53.
- W e r o n E.: Modlitwa chrześcijańska. Poznań 2002.
- W i t Z.: Kult i modlitwa. W: Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie. Red. M. Ru-secki, E. Pudełko. Lublin 1995 s. 135-147.
- W r o Ń s k a H.: Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne. Lublin 2007.
- W r o Ń s k a H.: Katecheza w stowarzyszeniach, ruchach i grupach. W: Miejsca katechezy: rodzina, parafia, szkoła. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 2005 s. 99-138.
- Z a k r z e w s k a M.: Katecheta animatorem permanentnej inicjacji eucharystycznej. W: Katecheza w kontekście nowej ewangelizacji. Red. A. Offmański. Szczecin 1995 s. 165-169.

PRAYER AS A FACTOR CREATING A COMMUNITY OF CATECHESIS

S u m m a r y

Prayer is an encounter expressing man's bond with God. At the basis of this encounter there is faith in the existence and love of personal God. During praying entrance occurs into a personal relation not only with God, but with another man as well. An encounter with another man in prayer, connected with a trusting call for blessing, changes the relation between the persons, creates an internal bond, in which prejudice gives way to mutual openness. Liturgy is a special dimension of the God-man interaction, in which dialog takes place by means of liturgical signs. In the catechetical formation intellectual education is recommended, but raising religious sensitivity, being open to God's gifts, building a community and acceptance of everything that Christ offers through the Church, is more important. The catechist plays the priority role in developing the communication between God and man in the pupils that are catechized. In order to meet this demand he himself has to feel the need of prayer and of bearing witness. In using prayer the catechist's creative attitude is necessary. He should find out about the religiousness of the given class, their intellectual possibilities, spiritual sensitivity, the ability to reflect, and their general state of faith that was acquired in their homes. He has to synchronize prayer with the Church, parish or school feasts, as well as with the important situations in the pupils' lives, spontaneous requests made by the catechized, with the environment they live in, and with the esthetic qualities of the room where the lesson takes place.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: modlitwa, liturgia, sakramenty, proklamacja słowa Bożego, wspólnota, katecheza, celebracja, jedność, dialog z Bogiem, rozwój wiary, postawa wiary.

Key words: prayer, liturgy, sacraments, proclamation of God's Word, community, catechesis, celebration, unity, dialog with God, development of faith, attitude of faith.